

İKTİSADİ HOŞNUTSUZLUK ENDEKSİ İLE CARİ AÇIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN AMPİRİK ANALİZİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ*

Güliden ÜLGEN**
Mustafa Orhan ÖZER***

Öz

Bu çalışma 2000:Q1-2018:Q3 döneminde Türkiye’de iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile cari açık arasındaki uzun dönemli ilişkiyi incelemektedir. Çalışmada Okun’un iki değişkenli endeksi ile Barro-Hanke’in dört değişkenli endeksi olmak üzere iki farklı iktisadi hoşnutsuzluk endeksi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin varlığını araştırmak amacıyla Fourier Shin eşbütünleşme testi uygulanmış ve her iki iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile cari açık arasında çift yönlü uzun dönemli ilişki olduğu tespit edilmiştir. Uzun dönemli katsayıları tahmin etmek için Dinamik En Küçük Kareler Yöntemi kullanılmış ve değişkenler arasındaki ilişkinin ters yönlü olduğu görülmüştür. Buna göre, cari açıkta meydana gelen bir birimlik artış Okun’un iktisadi hoşnutsuzluk endeksinde 5.11, Barro-Hanke’in iktisadi hoşnutsuzluk endeksinde ise 11.73 birimlik bir azalmaya yol açmaktadır. Okun’un iktisadi hoşnutsuzluk endeksinde meydana gelen bir birimlik artış cari açıkta 0.13, Barro-Hanke’in iktisadi hoşnutsuzluk endeksinde meydana gelen bir birimlik artış ise cari açıkta 0.06 birimlik azalmaya neden olmaktadır. Tam modifiye edilmiş en küçük kareler yönteminden de benzer sonuçlar elde edilmiştir. Dolayısıyla Türkiye’de iktisadi hoşnutsuzluk endeksini azaltmaya yönelik para ve maliye politikalarına öncelik verilmesi büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi, Sefalet Endeksi, Mutsuzluk Endeksi, Cari Açık, Fourier Yaklaşımı.

*Bu çalışma, Prof. Dr. Güliden ÜLGEN danışmanlığında Mustafa Orhan ÖZER tarafından hazırlanan “Gelişmekte Olan Ülkelerde İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi ile Cari Açık Arasındaki İlişki” başlıklı doktora tezinden yararlanılarak üretilmiştir.

**Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, gulden@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5165-9225

***Dr., mustafaorhanazer@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3222-9913

An Empirical Analysis of the Relationship between Misery Index and Current Deficit: The Case of Turkey

Abstract

This study examines the long-term relationship between misery index and current deficit for the case of Turkey over the period 2000:Q1-2018:Q3. In the study, two different misery indexes are used: Okun's misery index, which consist of two variables and Barro-Hanke's misery index, which consist of four variables. Fourier Shin cointegration test is applied to investigate the existence of long-term relationship between the variables, and it is determined that there is a bidirectional long-term relationship between misery index and current deficit. Dynamic Least Squares Method is used to estimate the long-term coefficients, and it seems that the direction of the relationship is both from current deficit to misery index and from misery index to current deficit and the signs of the coefficients are negative. According to the findings of the study, one unit increase in current deficit leads Okun's misery index and Barro-Hanke misery index to decrease by 5.11 and 11.73 units, respectively. And one unit increase in Okun's misery index and Barro-Hanke misery index leads current deficit to decrease by 0.13 and 0.06 units, respectively. Similar results are obtained from the Fully Modified Least Squares Method. Therefore, it is so important to prioritize monetary and fiscal policies to reduce misery index in Turkey.

Keywords: Economic Discomfort Index, Misery Index, Unhappiness Index, Current Deficit, Fourier Approach.

1. Giriş

1970'li yılların başında Arthur Okun tarafından önerilen iktisadi hoşnutsuzluk endeksi, ekonomik mutsuzluğu yansıtan objektif ve kullanışlı bir gösterge olması nedeniyle çok sayıda çalışmaya konu olmuştur. İlerleyen yıllarda ekonomik mutsuzluğu daha kapsamlı bir biçimde ölçmek amacıyla çeşitli iktisadi hoşnutsuzluk endeksleri geliştirilmiştir. Bu endeksler kullanılarak ulusların ekonomik memnuniyetsizlikleri takip edilmiş, hükümetlerin ekonomik performansları değerlendirilmiş ve uluslararası karşılaştırmalar yapılmıştır.

Çeşitli iktisadi hoşnutsuzluk endeksleri için dikkate alınan değişkenler farklılık göstermesine rağmen yüksek enflasyon, işsizlik ve faiz oranları ile düşük büyüme oranının genel olarak iktisadi mutsuzluğu arttırdığı bilinmektedir. Dolayısıyla yüksek iktisadi hoşnutsuzluk aynı zamanda iç ekonomik dengesizliğin var olduğuna işaret etmektedir. Diğer taraftan, cari açığın dış ekonomik dengesizliği yansıtan önemli bir gösterge olduğu kabul edilmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde hem iktisadi hoşnutsuzluğun hem de cari açığın oldukça yüksek seviyelerde olduğu görülmektedir. Bu durum, iç ve dış ekonomik dengesizliklerin bir arada olduğu anlamına gelmektedir.

Bu çalışmada Türkiye’de iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile cari açık arasındaki ilişki analiz edilmektedir. Literatürde bu ilişkiyi araştıran herhangi bir çalışma bulunmaması dikkat çekmektedir. Bu çalışma literatürdeki söz konusu eksikliği ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın takip eden bölümlerinde sırasıyla iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile cari açık arasındaki teorik ilişki ele alınacak, konuya ilişkin literatüre yer verilecek, kullanılan yöntem hakkında bilgi verilecek, ampirik bulgular değerlendirilecek ve çalışma sonuç bölümü ile tamamlanacaktır.

2. Teorik Çerçeve

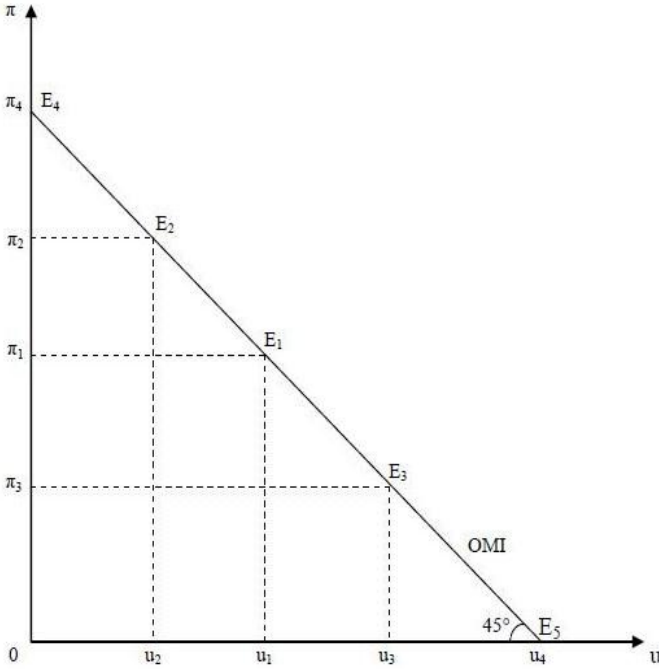
2.1. İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi

İktisadi hoşnutsuzluk endeksi; konjonktürel dalgalanmalar sırasında makroekonominin sağlık durumunu takip etmek amacıyla, bir dizi makroekonomik göstergelyi basit bir biçimde özetleyerek oluşturulan ilk endeks olarak tanımlanabilir (Cohen vd., 2014, 2). Enflasyon ve işsizlik oranlarının ağırlıksız toplamından oluşan Okun’un iktisadi hoşnutsuzluk endeksi (1) numaralı denklemde görüldüğü gibidir:

$$OMI = |p| + u \quad (1)$$

Burada *OMI* Okun'un iktisadi hoşnutsuzluk endeksini, *p* enflasyon oranını ve *u* işsizlik oranını göstermektedir. *p*'nin mutlak değer içerisinde yer alması, enflasyonun ve deflasyonun iktisadi hoşnutsuzluğu eşit derecede etkilediğini ifade etmektedir. Aynı zamanda işsizlik oranının iktisadi memnuniyetsizlik üzerindeki etkisi de enflasyon ve deflasyon ile aynı olmaktadır. Bu nedenle *OMI* eğrisi yatay eksenini 45 derecelik açıyla kesen bir doğru şeklinde gösterilmektedir (Lovell & Tien, 2000).

şekil 1: Okun'un İktisadi Hoşnutsuzluk Eğrisi

Kaynak: Wiseman, Clark. "More on Misery: How Consistent are Alternative Indices? A Comment". *The American Economist* 36/2 (1992), 87.

Barro (1996), Okun'un iki değişkenli iktisadi hoşnutsuzluk endeksine büyüme ve faiz oranlarını da dahil etmek suretiyle daha kapsamlı bir hoşnutsuzluk endeksi geliştirmiştir. Dahası, değişkenlerin düzey değerlerini kullanmak yerine değişim oranlarını kullanarak seçilmiş hükümetlerin ekonomik performanslarını değerlendirmeyi amaçlamıştır. Barro'nun iktisadi hoşnutsuzluk endeksi (2) numaralı denklemde görülmektedir (Ewa, 2009, 2):

$$BMI = \Delta p + \Delta u - \Delta y + \Delta i \quad (2)$$

Burada *BMI* Barro'nun iktisadi hoşnutsuzluk endeksini, *y* ekonomik büyüme oranını ve *i* nominal faiz oranını ifade etmektedir. Hanke (4 Ocak 2020), değişkenlerin düzey değerlerini kullanarak Barro'nun iktisadi hoşnutsuzluk endeksini modifiye etmiştir. Barro-Hanke'ın iktisadi hoşnutsuzluk endeksi (*BHMI*) aşağıdaki gibidir:

$$BHMI = p + u - y + i \quad (3)$$

2.2. İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi ile Cari Açık Arasındaki İlişki

İktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile cari açık arasında teorik bir ilişki bulunmamakla birlikte, endekslere ait değişkenlerle cari açık arasındaki ilişkiden yola çıkılarak değişkenler arasındaki ilişkiyi açıklayan teorik çerçeveyi oluşturmak mümkün olmaktadır. Keynesyen ve Monetarist yaklaşımlara göre iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile cari açık arasındaki ilişki farklılık göstermektedir. Çünkü bu iki yaklaşım farklı varsayımlara ve aktarım mekanizmalarına dayanmaktadır (Frenkel vd., 1980, 585). Burada tam sermaye hareketliliğinin ve Marshall-Lerner koşulunun geçerli olduğu varsayılmaktadır. Ekonominin eksik istihdamda olduğu ve reel GSYİH'de meydana gelen artışın Okun kuralı gereğince işsizlik oranını azaltacağı kabul edilmektedir. Ayrıca net hata ve noksan kaleminin sıfır olduğu ve esnek kur rejiminin uygulandığı kabul

edilmektedir. Dolayısıyla sermaye hesabında ortaya çıkan fazla, cari hesapta açığa neden olmaktadır. Bu varsayımlar altında Keynesyen yaklaşıma göre ödemeler bilançosunu etkileyen faktörler (4) numaralı denklemdeki gibi olmaktadır:

$$\begin{array}{cccc} - & - & + & + \\ \Delta IR = CA(y, p, ER) + KA(i) = 0 & & & (4) \end{array}$$

IR rezerv varlıkları, CA cari hesabı, KA sermaye hesabını, ER ise nominal döviz kurunu göstermektedir. Keynesyen yaklaşıma göre GSYİH'nin artması mal ve hizmet ithalatının artmasına ve ödemeler bilançosunun bozulmasına sebep olmaktadır. Enflasyon oranının yükselmesi ve döviz kurunun düşmesi ise hem ihracatın azalmasına hem de ithalatın artmasına yol açarak ödemeler bilançosunu olumsuz yönde etkilemektedir (Duasa, 2004, 4-5). Dünya faiz oranı sabitken, yurtiçi faiz oranının yükselmesi yabancı sermaye girişini teşvik ederek ödemeler bilançosunun iyileşmesini sağlamaktadır (Handa, 2009, 413). Monetarist yaklaşıma göre ödemeler bilançosunu etkileyen faktörler (5) numaralı denklemde görülmektedir:

$$\begin{array}{cccc} + & + & - & - \\ \Delta IR = CA(y, p, M_s) + KA(i) = 0 & & & (5) \end{array}$$

Burada M_s para arzını ifade etmektedir. Monetarist yaklaşıma göre ödemeler bilançosu para arzı ve para talebine göre şekillenmektedir. Para arzının para talebini aşması halinde ödemeler bilançosu bundan olumsuz yönde etkilenmektedir. GSYİH'nin artması para talebinin ve ihracatın artmasına yol açarak ödemeler bilançosunu olumlu yönde etkilemektedir. Fiyatlar genel düzeyinin yükselmesi para talebinin para arzını aşmasına ve ödemeler bilançosunun iyileşmesini sağlamaktadır (Duasa, 2004, 5). Bu durum, fiyatlar genel düzeyindeki yükseliş nedeniyle azalan reel para arzının, fiyatlar genel düzeyindeki yükselişin neden olduğu reel para talebindeki azalmadan daha büyük olmasından kaynaklanmaktadır.

Para arzının ve faiz oranının artması ise ödemeler bilançosunun bozulmasına yol açmaktadır. Keynesyen ve Monetarist yaklaşımlara göre iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile cari açık arasındaki ilişki Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1: Keynesyen ve Monetarist Yaklaşımlara Göre İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi ile Cari Açık Arasındaki İlişki

	$y \downarrow (u) \uparrow$	$p \uparrow$	$i \uparrow$	ER \uparrow	$M_s \uparrow$
OMI	\uparrow	\uparrow	Değişmez	Değişmez	Değişmez
BHMI	\uparrow	\uparrow	\uparrow	Değişmez	Değişmez
Keynesyen Yaklaşım					
Cari Açık	\downarrow	\uparrow	\uparrow	\downarrow	Değişmez
Monetarist Yaklaşım					
Cari Açık	\uparrow	\downarrow	\downarrow	Değişmez	\uparrow

Tablo 1'de görüldüğü üzere Keynesyen yaklaşıma göre GSYİH'nin azalması, işsizliğin ve döviz kurunun yükselmesi durumunda cari açık azalırken, enflasyon ve faiz oranlarının artması durumunda cari açık artmaktadır. Monetarist yaklaşıma göre GSYİH'nin azalması, işsizliğin ve para arzının artması halinde cari açık da artmakta, enflasyon ve faiz oranlarının düşmesi halinde ise cari açık azalmaktadır. Keynesyen yaklaşımda para arzı, Monetarist yaklaşımda döviz kuru cari açık üzerinde etkisiz olmaktadır. Aynı zamanda bu iki değişkenin analiz edilen iktisadi hoşnutsuzluk endeksleri üzerinde herhangi bir etkisi de bulunmamaktadır.

3. Literatür Taraması

İktisadi hoşnutsuzluk endeksi üzerine yapılan çalışmaların bir kısmını řu şekilde özetlemek mümkündür:

Lee vd. (2007) alışmalarında, 1967-2001 dönemi için ABD, Japonya ve Kore’de Okun’un iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile enflasyon, işsizlik, ekonomik büyüme ve cari denge değişkenlerinden oluşan ekonomik performans endeksi arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Analiz sonucunda düşük iktisadi hoşnutsuzluğun yüksek ekonomik performans ile ilişkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Grabia (2012), Okun’un iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile satın alma gücü paritesine göre kişi başına GSYİH değerini kullanarak 2000-2009 dönemi için 27 AB ülkesinin ekonomik performansını değerlendirmiştir. Çalışmada iktisadi hoşnutsuzluğun Lüksemburg, Danimarka, Hollanda, Avusturya, İngiltere ve İşve gibi yüksek gelirli ülkelerde düşük, Macaristan, Slovakya, Estonya, Polonya, Litvanya, Letonya, Romanya ve Bulgaristan gibi AB’ye kısa bir süre önce ye olmuş düşük gelirli ülkelerde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Wang vd. (2019) tarafından yapılan çalışmada ise 1987-2017 dönemi için Pakistan ekonomisi ele alınmış ve Okun’un iktisadi hoşnutsuzluk endeksinde meydana gelen artışın reel ekonomik aktiviteyi olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Welsch (2007) alışmasında, 1992-2002 dönemi için 12 Avrupa lkesinde Okun’un ve Barro-Hanke’in iktisadi hoşnutsuzluk endeksleri ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada Okun’un iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile yaşam memnuniyeti arasında ters yönlü ilişki bulunurken, Barro-Hanke’in iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile yaşam memnuniyet arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Ewa (2009) alışmasında, 2001-2007 dönemi için 27 AB lkesinde Okun’un iktisadi hoşnutsuzluk endeksi, Barro-Hanke’in iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ve yoksulluk oranı arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışmada kullanılan iki hoşnutsuzluk endeksi arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki

bulunurken, bu endeksler ile yoksulluk oranı herhangi bir ilişki bulunmamıştır. Sadeghi vd. (2014) çalışmalarında, 1972-2010 dönemi için İran'da Okun'un iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile Gini katsayısı arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Buna göre, iktisadi hoşnutsuzluk endeksinin 49.52 değerinden düşük olması durumunda değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. İktisadi hoşnutsuzluğun söz konusu eşik değeri geçmesi halinde ise endekste meydana gelen artışın gelir eşitsizliğine yol açtığı tespit edilmiştir.

Dadgar & Nazari (2012) çalışmalarında, 1974-2011 dönemi için İran'da ekonomik ve politik faktörlerin Okun'un iktisadi hoşnutsuzluk endeksi üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Çalışmada dış ticaret açığının, anti-demokratik geleneğin, irrasyonel yönetimin, ulusal ve uluslararası gerginliklerin iktisadi hoşnutsuzluğu arttırdığı, ekonomik büyümenin ve insan haklarına saygılı yönetimin iktisadi hoşnutsuzluğu azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Agheli (2017) ise 2000-2014 dönemi için MENA ülkelerini ele aldığı çalışmasında, Okun'un iktisadi hoşnutsuzluk endeksinde meydana gelen azalmanın bölgenin politik istikrarına katkı sağladığını ortaya koymuştur.

Beşkaya (2013) çalışmasında, 1980-2010 dönemi için Türkiye'de ekonomik ve politik faktörlerin Okun'un iktisadi hoşnutsuzluk endeksi üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Çalışmada uzun dönemde dışa açıklık, gelir eşitsizliği, demokrasi seviyesi, faiz oranı, büyüme oranı arttıkça iktisadi hoşnutsuzluk da artmaktadır. Yolsuzluğun ise iktisadi hoşnutsuzluğu ters yönde etkilediği tespit edilmiştir. Ekonomik ve politik faktörlerin kısa dönemde de benzer etkiler yarattığı görülmüş, yalnızca faiz oranında meydana gelen artışın iktisadi hoşnutsuzlukta azalmaya yol açtığı bulgusuna ulaşılmıştır. Çondur (2016), Türkiye için 2007-2015 yılları arasında Okun'un iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile net göç hızı, kaba intihar hızı, kaba boşanma hızı, kaba evlenme hızı ve toplam suç işleyen kişi

sayısından oluşan sosyal hoşnutsuzluk endeksi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ulaşılan sonuçlar, iktisadi hoşnutsuzluğun sosyal hoşnutsuzluğa neden olduğuna işaret etmektedir. zcan (2016) alışmasında, 2003-2013 dönemi için aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 29 ülkede Okun'un ve Barro-Hanke'ın iktisadi hoşnutsuzluk endeksleri ile yoksulluk açığı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Analiz sonucunda değişkenler arasında uzun dönemli ilişki olduğu tespit edilmiştir. zdemir & Salihoğlu (2019) ise iktisadi hoşnutsuzluğun insani gelişmişlik üzerinde etkili olduğuna işaret etmektedir.

Işık & ztrk etenay (2018) alışmalarında, Türkiye ve BRICS lkelerinin ekonomik performanslarını Okun'un ve Barro'nun iktisadi hoşnutsuzluk endeksleri ile karşılaştırmışlardır. Türkiye'de iktisadi hoşnutsuzluğun in ve Hindistan gibi ülkelere nazaran daha yüksek seviyede olduğuna, fakat bu endekslere farklı göstergelerin de eklenmesiyle daha güvenilir sonuçlara ulaşılacağına dikkat çekilmektedir. Oskay (2018) tarafından yapılan çalışmada Okun'un ve Barro'nun iktisadi hoşnutsuzluk endeksleri kullanılarak 2008-2018 dönemi için kırılğan beşli ülkelerinin ekonomik performansları karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda, son yıllarda Türkiye'nin ekonomik kırılğanlığının arttığı ve makroekonomik performansının bozulduğu tespit edilmiştir.

Cari açık üzerine yapılan çalışmaların bir bölümü ise řu Şekilde zetlenebilir:

Bussiere vd. (2006), 21 OECD ve 12 doğu Avrupa geçiş ekonomisi olmak üzere toplam 33 ülkede 1980-2002 dönemi için cari açığın dinamiklerini analiz etmişlerdir. Buna göre nispi gelir, özel yatırımlar ve bütçe açığı cari açığın orta dönemdeki en önemli belirleyicileri arasında yer almaktadır. Özel yatırımların artması, kişi başına gelir düzeyinin düşmesi ve bütçenin daha fazla açık vermesi cari açığın artmasına yol açmaktadır. Calderon vd. (2007) alışmalarında 1975-1995 yılları arasında seçilmiş Afrika lkeleri

için cari açığın belirleyicilerini araştırmışlardır. Çalışmada çoğu gelişmekte olan ülkenin aksine söz konusu ülkelerde cari açığın kronik olmadığı, iktisadi büyümeden pozitif yönde etkilendiği, özel tasarruflardaki değişime daha fazla duyarlı olduğu ve enflasyondan negatif yönde etkilendiği tespit edilmiştir. Makroekonomik belirsizliğin, dışa açıklığın ve hükümet kontrollerinin cari açık üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aristovnik (2008) tarafından yapılan çalışmada 1992-2003 yılları arasında doğu Avrupa ülkelerinde ve geçiş ekonomilerinde cari açığın belirleyicileri analiz edilmiştir. Buna göre ekonomik büyüme, bütçe açığı ve döviz kurundaki artışlar cari açığın da artmasına neden olmaktadır. Ülkenin dışa açıklığının azalması, yaş ortalamasının yükselmesi ve gelişmiş ülkelerde büyüme oranlarının artması cari açığın azalmasında etkili olmaktadır. Kovacevic (2017), 2000-2015 dönemi için seçilmiş Balkan ülkelerinde cari açığın belirleyicilerini araştırmıştır. Reel efektif döviz kurundaki artışın ve doğrudan yabancı yatırımlarda meydana gelen azalmanın cari açığa neden olduğu ifade edilmiştir. Tang (2019) tarafından yapılan çalışmada ise 1996-2014 dönemi için Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri analiz edilmiştir. Buna göre, finansal piyasaların gelişmesi ve finansal entegrasyon cari açığa yol açmaktadır.

Bayraktutan & Demirtaş (2011) tarafından yapılan çalışmada, 1980-2006 dönemi için aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 19 gelişmekte olan ülkede cari açığın belirleyicileri araştırılmıştır. Büyüme oranı, yatırımlar ve kamu harcamalarının artması cari açığın artmasına, dış ticaret hadlerindeki iyileşme, dışa açıklık oranı, diğer ülkelerin büyüme oranı ve dünya faiz oranının artması ise cari açığın azalmasına neden olmaktadır. Diğer taraftan, uygulanan para politikalarının cari açık üzerindeki etkisinin oldukça sınırlı olduğu ifade edilmiştir. Kesikoğlu vd. (2013) çalışmalarında, 28 OECD ülkesinde 1999-2009 dönemi için ekonomik büyüme, faiz oranı, bütçe açığı ve döviz kurunun cari açık üzerindeki etkilerini analiz

etmişlerdir. Çalışmada büyüme oranının, faiz oranının ve bütçe açığının artmasının cari açığın azalmasına neden olduğu, döviz kurunun ise cari açık üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çiftçi (2014) tarafından yapılan çalışmada, 2001-2012 yılları arasında Türkiye’de cari açık, iktisadi büyüme ve döviz kuru arasındaki ilişki irdelenmiştir. Analiz sonucunda çoğu çalışmanın aksine, cari açığın büyümeyi ve döviz kurunu etkilediği tespit edilmiştir. Yalçınkaya & Temelli (2014) alışmalarında, 1992-2013 dönemi için aralarında Türkiye’nin de bulunduğu 9 gelişmekte olan ülkede ekonomik büyüme ile cari açık arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Elde edilen bulgular, ekonomik büyümenin hem kısa hem de uzun dönemde cari açığın artmasına neden olduğuna işaret etmektedir. nver & Doğru (2015), kırılgan beşli ülkelerinde 1980-2012 yılları arasında ekonomik kırılganlığın belirleyicilerini araştırmışlardır. Çalışmada cari işlemler dengesi ile rezervler, enerji ithalatı, döviz kuru, dış borçlanma ve özel sektöre sağlanan krediler arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yüksel (2016) tarafından yapılan çalışmada, 1994-2014 dönemi için Türkiye’de cari açık üzerinde etkili olduğu düşünülen 15 değişken MARS yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmada cari açığın en önemli nedeninin bir önceki döneme ait cari açık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda büyüme oranının artmasının ve faiz oranının azalmasının da cari açığa neden olduğu tespit edilmiştir. Turan & Afsal (2020) tarafından yapılan çalışmada, 1975-2018 dönemi için Türkiye’de cari açığın belirleyicileri araştırılmıştır. Analiz sonucunda cari açığın; finans hesabı, bütçe dengesi, iktisadi büyüme oranı, yatırımlar, petrol fiyatları ve reel döviz kurundan etkilendiği tespit edilmiştir.

4. Ekonometrik Yöntem

4.1. Fourier ADF Birim Kök Testi

Bu alışmada Türkiye’de iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile cari açık arasındaki ilişki Fourier yaklaşımı çerçevesinde ele

alınmaktadır. Fourier yaklaşımına dayanan ekonometrik testlerde bilinmeyen formda ve sayıda yapısal kırılmaların, önsel tahminlere ihtiyaç duyulmadan tespit edilmesi mümkün olmaktadır (Tsong vd., 2016, 1087). Sert veya yumuşak geçişli formda görülebilen yapısal kırılmalar testin gücünün azalmasına neden olmamaktadır (Banerjee vd., 2017, 116). Bu avantajlar Fourier birim kök testlerinin yanı sıra Fourier eş bütünleşme testleri için de geçerlidir.

Christopoulos & Leon-Ledesma (2010) tarafından geliştirilen Fourier ADF birim kök testinin temel modeli (6) numaralı denklemde görülmektedir:

$$y_t = \delta_0 + \delta_1 \sin\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + \delta_2 \cos\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + v_t, \quad \pi = 3.1416 \quad (6)$$

Burada k frekans değerini, t trendi, T örneklem büyüklüğünü ifade etmektedir. Test istatistiklerinin elde edilmesinde üç aşamalı bir prosedürün takip edilmesi önerilmektedir. İlk aşamada, model 1'den 5'e kadar tahmin edilir ve en düşük kalıntı kareler toplamını veren modelin kalıntıları elde edilir:

$$\hat{v}_t = y_t - \hat{\delta}_0 + \hat{\delta}_1 \sin\left(\frac{2\pi k^* t}{T}\right) + \hat{\delta}_2 \cos\left(\frac{2\pi k^* t}{T}\right) \quad (7)$$

İkinci aşamada kalıntılara birim kök testi uygulanır:

$$\Delta v_t = \alpha_1 v_{t-1} + \sum_{j=1}^p \beta_j \Delta v_{t-j} + u_t \quad (8)$$

Burada u_t beyaz gürültülü hata terimini, p hata terimini ortadan kaldırmak için gerekli olan maksimum değeri göstermektedir. (8) numaralı modelin kalıntılara uygulanması halinde Fourier ADF birim kök testi yapılmış olmaktadır. Serinin birim köklü olduğunu gösteren temel hipotez (9) numaralı denklemde, durağan olduğunu gösteren alternatif hipotez ise (10) denklemdeki gibidir. Kritik değerler Christopoulos & Leon-Ledesma

(2010) tarafından belirlenmiştir.

$$H_0: \alpha_1 = 0 \quad (9)$$

$$H_1: \alpha_1 < 0 \quad (10)$$

Üçüncü aşamada F testi kullanılarak trigonometrik terimlerin anlamlılıkları araştırılmaktadır. Trigonometrik terimlerin anlamsız olduğunu gösteren temel hipotez (11) numaralı denklemde, anlamlı olduğunu gösteren alternatif hipotez ise (12) numaralı denklemdeki gibidir. Kritik değerler Becker vd. (2006) tarafından belirlenmiştir.

$$H_0: \delta_1 = \delta_2 = 0 \quad (11)$$

$$H_1: \delta_1 = \delta_2 \neq 0 \quad (12)$$

Trigonometrik terimlerin anlamsız bulunması halinde, serilerin durağanlıklarını incelemek için Fourier ADF birim kök testi yerine ADF birim kök testi uygulanmaktadır.

4.2. Fourier Shin Eşbütünleşme Testi

Tsong vd. (2016) tarafından geliştirilen Fourier Shin eşbütünleşme testinin temel modeli (13) numaralı denklemde görüldüğü gibidir:

$$\begin{aligned} y_t &= d_t + x_t' \beta + \eta_t, & \eta_t &= \gamma_t + v_{1t}, & \gamma_t &= \gamma_{t-1} + u_t, & x_t &= \\ x_{t-1} + v_{2t}, & \gamma_0 &= 0 & & & & & \end{aligned} \quad (13)$$

Burada u_t ($t = 1, \dots, T$) sıfır ortalama ve varyans (σ_u^2) ile bağımsız ve benzer dağılan hata terimini, γ_t ise sıfır ortalamayla ($\gamma_t = 0$) rassal yürüyüş sürecini ifade etmektedir. v_{1t} ve v_{2t} p-vektörü durağan olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla y_t ve x_t birinci farkı alındığında durağan hale gelmektedir [I(1)]. Deterministik bileşen olan d_t (14) numaralı denklemdeki gibi tanımlanmaktadır (Yılancı, 2017, 58):

$$d_t = \sum_{i=0}^m \delta_i t^i + f_t \quad (14)$$

Burada f_t Fourier fonksiyonu göstermektedir. Yalnızca sabit terimi içeren model (15) numaralı, sabit terimin yanı sıra trendi de içeren model ise (16) numaralı denklemde görüldüğü gibi ifade edilmektedir:

$$d_t = \delta_0 + f_t, \quad m = 0, \quad (15)$$

$$d_t = \delta_0 + \delta_1 t + f_t, \quad m = 1 \quad (16)$$

f_t ise (17) numaralı denklemde görüldüğü gibidir:

$$f_t = \alpha_k \sin\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + \beta_k \cos\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) \quad (17)$$

Dolayısıyla Fourier Shin eşbütünleşme testinin temel modeli (18) numaralı denklemde görüldüğü gibi ifade edilebilir (Yılcı vd., 2018, 3):

$$y_t = \delta_0 + \alpha_k \sin\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + \beta_k \cos\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + x_t' \beta + v_{1t} \quad (18)$$

Değişkenler arasında uzun dönemli ilişki olduğunu ifade eden temel hipotez (19) numaralı denklemde, olmadığını ifade eden alternatif hipotez ise (20) denklemde görülmektedir:

$$H_0: \sigma_u^2 = 0 \quad (19)$$

$$H_1: \sigma_u^2 > 0 \quad (20)$$

Fourier Shin eşbütünleşme testi için gerekli olan kritik değerler Tsong vd. (2016) tarafından belirlenmiştir. Trigonometrik terimlerin anlamlılığını sınamak için kullanılan F testi, yalnızca eşbütünleşme temel hipotezinin reddedilememesi durumunda uygulanmaktadır. Aksi taktirde bu test güvenilir sonuçlar vermemektedir (Tsong vd., 2016, 1093). Trigonometrik terimlerin anlamsız olması halinde

Fourier Shin eşbütünleşme testi yerine, Shin (1994) tarafından geliştirilen eşbütünleşme testi kullanılmaktadır.

5. Veri Seti ve Ampirik Bulgular

Çalışmada Türkiye’de iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile cari açık arasındaki uzun dönemli ilişki Fourier yaklaşımı çerçevesinde analiz edilmiştir. İktisadi hoşnutsuzluğu temsilen Okun’un iktisadi hoşnutsuzluk endeksi (OMI) ile Barro-Hanke’in iktisadi hoşnutsuzluk endeksi (BHMI) olmak üzere iki farklı endeks kullanılmıştır. Söz konusu endeksler aşağıda görüldüğü gibi elde edilmiştir:

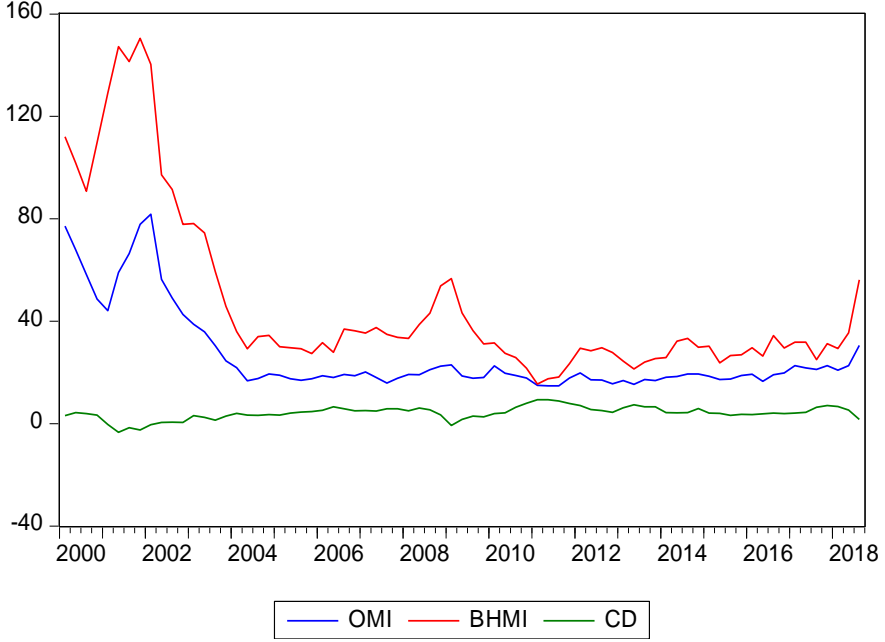
$$\text{OMI} = \text{Enflasyon Oranı} + \text{İşsizlik Oranı}$$

$$\text{BHMI} = \text{Enflasyon Oranı} + \text{İşsizlik Oranı} - \text{Büyüme Oranı} + \text{Faiz Oranı}$$

Enflasyon oranı için TÜFE (bir önceki yıla göre yüzde değişim cinsinden), işsizlik oranı için işsizliğin toplam işgücüne oranı, büyüme oranı için Reel GSYİH’deki yüzde değişim oranı, faiz oranı için mevduat faiz oranı ve cari açık serisi için cari açığın GSYİH içindeki payı kullanılmıştır. Enflasyon, işsizlik, büyüme ve faiz serileri IMF’nin, cari açık (CD) serisi ise OECD’nin veri dağıtım sisteminden temin edilmiştir. Çalışmada kullanılan veriler 2000:Q1-2018:Q3 dönemini kapsamaktadır. Serilerin tamamı üç aylıktır ve 75 gözlem sayısından oluşmaktadır.

Son yirmi yılda, Türkiye ekonomisi 2001 krizi ve 2008 krizi olmak üzere iki büyük finansal krizin etkisi altında kalmıştır. Bu krizlerden birincisi, diğerinden farklı olarak ülkenin iç dinamiklerinden kaynaklanan sebeplerle ortaya çıkmıştır. Şekil 2’de 2000:Q1-2018:Q3 döneminde Türkiye’de iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile cari açık arasındaki ilişki görülmektedir.

Şekil 2: Türkiye’de İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi ile Cari Açık Arasındaki İlişki

2000’li yılların başında Türkiye’de iktisadi hoşnutsuzluğun temel nedenleri yüksek enflasyon ve faiz oranları olmuştur. 2001 krizi sadece bu oranların daha fazla yükselmesine değil, aynı zamanda ekonominin küçülmesine ve işsizliğin artmasına yol açarak iktisadi hoşnutsuzluğun çok daha yüksek seviyelere ulaşmasına sebep olmuştur. 2001 krizinden sonraki dönemde bu sorunlarda kayda değer düzelmeler görülmüştür. Krizden sonra uygulanan “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” sayesinde iktisadi hoşnutsuzluğun hızlı bir şekilde azaldığı ve bu durumun 2006 yılına kadar sürdüğü görülmektedir.

2006 yılında FED’in genişletici para politikalarına son vermesi, Türkiye’de özellikle faiz ve enflasyon oranlarının yükselmesine ve iktisadi hoşnutsuzluk endeksinin belirli miktarda artmasına yol açmıştır. Daha sonra meydana gelen 2008 krizi OMI ve BHMI’nin

daha fazla artmasına neden olmuştur. Bu krizde, 2001 krizinden farklı olarak, iktisadi hoşnutsuzluğun yükselmesinde daha çok işsizlik ve büyüme oranlarındaki bozulmalar etkili olmuştur. Ayrıca bu dönemde meydana gelen iktisadi hoşnutsuzluk endeksindeki artış, 2001 yılına göre oldukça düşük seviyelerde kalmıştır. Bu durumun 2001 krizinden sonra uygulanan istikrar programının ve bu dönemde gelişmiş ülkelerde uygulanan genişletici para politikalarının etkili olduğu düşünülmektedir.

2008 krizinden sonra Türkiye’de faiz oranlarındaki düşüş ve yüksek büyüme oranı, her iki iktisadi hoşnutsuzluk endeksinin oldukça düşük seviyelere ulaşmasını sağlamıştır. Fakat 2011 yılında Avrupa’da meydana gelen borç krizi ve 2014 yılında gelişmiş ülkelerin genişletici para politikası uygulamalarına son vermesiyle iktisadi hoşnutsuzluk yeniden yükselişe geçmiştir.

Türkiye’de iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile cari açık arasındaki ilişki incelendiğinde, değişkenlerin genel olarak ters yönde hareket ettikleri dikkat çekmektedir. 2000’lerin başında Türkiye cari açık veren ülke konumundayken, iktisadi hoşnutsuzluk endeksinin büyük oranda yükselmesine yol açan 2001 kriziyle birlikte ülke beş dönem boyunca (2001:Q1-2002:Q2) cari fazla vermiştir. 2001 krizinin olumsuz etkilerinin ortadan kalkmaya başlamasıyla birlikte iktisadi hoşnutsuzluk endeksinde önemli ölçüde azalma görülürken, cari açığın sürekli olarak arttığı göze çarpmaktadır. 2008 krizi, 2001 kriziyle kıyaslandığında iktisadi hoşnutsuzluk endeksini daha düşük seviyede arttırırken, cari açıktaki azalma oldukça sınırlı ve kısa dönemli olmuştur. 2008 krizinden sonraki dönemde de iktisadi hoşnutsuzluk endeksinde meydana gelen dalgalanmalara cari açığın veya cari açıktaki değişimlere iktisadi hoşnutsuzluk endeksinin ters yönde tepki verdiği görülmektedir.

Değişkenlerin durağanlıklarını incelemek için uygulanan Fourier ADF birim kök testine ait sonuçlar Tablo 2’de yer almaktadır:

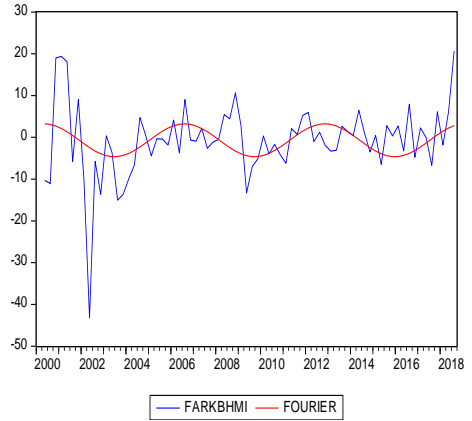
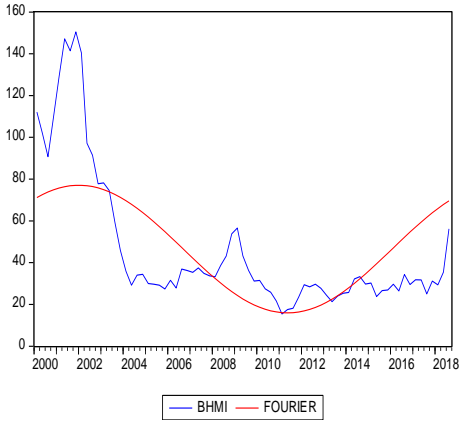
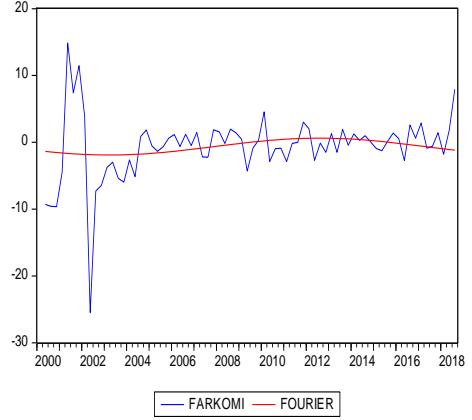
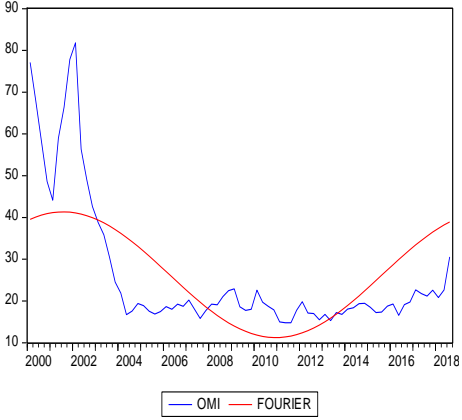
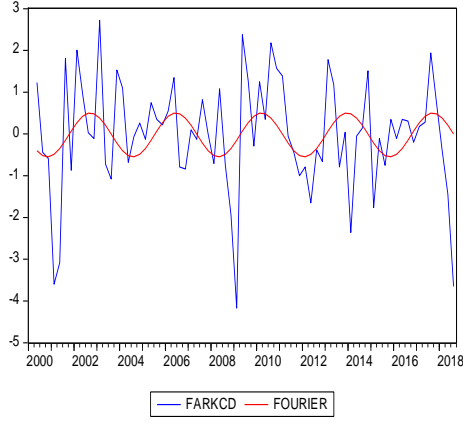
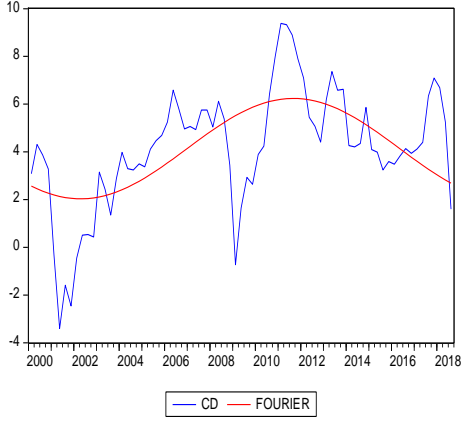
Tablo 2: Fourier ADF Birim Kök Testine Ait Sonuçlar

Değişkenler	k	Min KKT	FADF	ADF	F istatistiği
CD	1	305.8783	-3.773214**		19.52536
FARKCD	5	125.0216	-7.289681	-6.867985	2.941957*
OMI	1	11678.93	-3.019831*		26.18721
FARKOMI	1	1717.384	-5.908406	-5.842894	1.221504*
BHMI	1	48927.79	-2.180199*		25.74935
FARKBHMI	3	5095.703	-6.491763	-5.861389	3.955403*

Not: Uygun gecikme sayılarının belirlenmesinde Schwarz bilgi kriteri kullanılmıştır. FADF testinde %1, %5 ve %10 anlamlılık seviyelerinde kritik değerler sırasıyla k=1 için -4.43, -3.85, -3.52, k=3 için -3.70, -3.06 ve -2.71, k=5 için -3.55, -2.90, -2.56 şeklindedir. ADF testinde %1, %5 ve %10 anlamlılık seviyelerinde kritik değerler sırasıyla -2.59, -1.94, -1.61 şeklindedir. F testi için %1, %5 ve %10 anlamlılık seviyelerinde kritik değerler sırasıyla 6.730, 4.929, 4.133 şeklindedir. * ve ** sırasıyla %10 ve %5 anlamlılık seviyelerinde temel hipotezin reddedilemediğini göstermektedir.

Tablo 2'ye bakıldığında, CD, OMI ve BHMI değişkenlerine öncelikle seviyelerinde FADF birim kök testi uygulandığı ve değişkenlerin birim köklü oldukları görülmektedir. Değişkenlerin farkı alındıktan sonra yeniden FADF birim kök testi uygulanmış fakat trigonometrik terimlerin anlamsız oldukları görülmüştür. Bunun üzerine fark serilerine ADF birim kök testi uygulanmıştır. Yapılan birim kök testleri, bütün değişkenlerin seviyesinde birim köklü, birinci farkı alındığında ise durağan olduğunu göstermektedir. Şekil 3'te yer alan grafiklere bakıldığında, Fourier fonksiyonlarının değişkenlerle genel olarak uyumlu olduğu görülmektedir.

Œekil 3: Değişkenler ve Fourier Fonksiyonları

Türkiye’de iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile cari açık arasındaki uzun dönemli ilişkinin varlığını sınamak amacıyla uygulanan Fourier Shin eşbütünleşme testine ait sonuçlar Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3: Fourier Shin Eşbütünleşme Testine Ait Sonuçlar

Bağımlı Değ.	Bağımsız Değ.	k	Min KKT	Fourier Shin Eşbüt. Test ist.	Shin Eşbüt. Test ist.	F ist.
CD	OMI	3	155.219	0.28498** (4)		19.719
OMI	CD	2	3333.73	0.08611* (5)		19.878
CD	BHMI	2	118.482	0.03736* (4)	0.06687* (5)	1.877†
BHMI	CD	2	11505.7	0.17567* (5)		12.562

Not: Parantez içerisinde yer alan değerler Newey-West yöntemiyle belirlenen bant genişliklerini göstermektedir. Fourier Shin eşbütünleşme testi için kritik değerler %10, %5 %1 anlamlılık seviyelerinde sırasıyla k=2 için 0.200, 0.276, 0.473 ve k=3 için 0.225, 0.304 0.507 şeklindedir. F testi için kritik değerler %10, %5 %1 anlamlılık seviyelerinde sırasıyla 3.352, 4.066, 5.774 şeklindedir. Shin eşbütünleşme testi için kritik değerler %10, %5 %1 anlamlılık seviyelerinde sırasıyla 0.231, 0.314, 0.533 şeklindedir. * ve ** sırasıyla %10 ve %5 seviyelerinde anlamlılığı, † ise trigonometrik terimlerin %1 seviyesinde anlamsız olduğunu göstermektedir.

Tablo 3’te yer alan Fourier Shin eşbütünleşme testine ait sonuçlar incelendiğinde, bütün modeller için Fourier Shin eşbütünleşme test istatistiklerinin kritik değerlerden küçük olduğu görülmektedir. Fakat F testi sonuçlarına göre üçüncü model için trigonometrik terimlerin anlamsız olduğu tespit edilmiş ve bu model için Shin eşbütünleşme testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları, ele alınan her iki iktisadi hoşnutsuzluk endeksinin de cari açık ile eşbütünleşik olduğuna işaret etmektedir. Buna göre Türkiye’de OMI ile CD arasında ve BHMI ile CD arasında çift yönlü uzun dönemli ilişki

bulunmaktadır. Uzun dönemli katsayıların tespit edilmesi için uygulanan Dinamik en küçük kareler yöntemine ait sonuçlar Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4: Dinamik En Küçük Kareler Yöntemine Ait Sonuçlar

Bağımlı Değ.	Bağımsız Değ.	Katsayı	Standart Hata	t istatistiği
CD	OMI	-0.129966*	0.023952	-5.426011
	Sabit Terim	7.409768*	0.686626	10.79156
OMI	CD	-5.114948*	0.873096	-5.858405
	Sabit Terim	46.13783*	4.095050	11.26673
CD	BHMI	-0.059565*	0.008885	-6.704258
	Sabit Terim	6.874952*	0.491133	13.99815
BHMI	CD	-11.73363*	1.736258	-6.758001
	Sabit Terim	93.43886*	8.143510	11.47403

Not: * katsayıların %1 seviyesinde anlamlı olduklarını göstermektedir.

Tablo 4'te bütün modeller için tahmin edilen uzun dönem katsayılarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu durum Fourier Shin eşbütünleşme testine ait sonuçlarla örtüşmektedir. Buna göre, CD'de meydana gelen 1 birimlik artış OMI'de 5.11 ve BHMI'de 11.73 birimlik azalmaya neden olmaktadır. Diğer taraftan, OMI'de meydana gelen 1 birimlik artış CD'de 0.13, BHMI'de meydana gelen 1 birimlik artış ise CD'de 0.06 birimlik azalmaya yol açmaktadır. Son olarak, uzun dönem katsayılarının dayanıklılığını incelemek için DOLS tahmincisinin yanı sıra FMOLS tahmincisinden de yararlanılmıştır. Sonuçlar Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5: Tam Modifiye Edilmiş En Küçük Kareler Yöntemine Ait Sonuçlar

Bağımlı Değ.	Bağımsız Değ.	Katsayı	Standart Hata	t istatistiği
CD	OMI	-0.115014*	0.022262	-5.166428
	Sabit Terim	7.077883*	0.665114	10.64161
OMI	CD	-5.100540*	0.860948	-5.924329
	Sabit Terim	46.77077*	4.180435	11.18802
CD	BHMI	-0.055606*	0.008727	-6.371911
	Sabit Terim	6.732596*	0.490352	13.73012
BHMI	CD	-11.62181*	1.641238	-7.081124
	Sabit Terim	93.77483*	7.969226	11.76712

Not: * katsayıların %1 seviyesinde anlamlı olduklarını göstermektedir.

Tablo 5'te görüldüğü üzere, bütün modeller için tahmin edilen uzun dönem katsayıları istatistiksel açıdan anlamlıdır. Buna göre, CD'de meydana gelen 1 birimlik artış OMI'de 5.10 ve BHMI'de 11.62 birimlik azalmaya neden olmaktadır. Diğer taraftan, OMI'de meydana gelen 1 birimlik artış CD'de 0.11, BHMI'de meydana gelen 1 birimlik artış ise CD'de 0.05 birimlik azalmaya yol açmaktadır. FMOLS tahmincisinden elde edilen bulgular, DOLS tahmincisinden elde edilen bulguları desteklemektedir. Ulaşılan sonuçlar, Türkiye'de iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile cari açık arasında çift yönlü ve negatif ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

6. Sonuç

Bu çalışmada Türkiye'de iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile cari açık arasındaki uzun dönemli ilişki analiz edilmiştir. İlk olarak, değişkenlerin durağanlık durumları Fourier ADF birim kök testi ile incelenmiş ve tamamının düzeyde birim köklü, birinci farkı alındığında ise durağan hale geldikleri tespit edilmiştir. Daha sonra değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin varlığını sınamak için Fourier Shin eşbütünleşme testi uygulanmış ve hem Okun'un hem de

Barro-Hanke'in iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile cari açık arasında çift yönlü uzun dönemli ilişki bulunmuştur. Daha sonra, uzun dönemli katsayıların tahmin edilmesi amacıyla Dinamik en küçük kareler yöntemi kullanılmıştır. Cari açıkta meydana gelen 1 birimlik artışın Okun'un endeksinde 5.11 ve Barro-Hanke'in endeksinde 11.73 birimlik azalmaya; Okun'un ve Barro-Hanke'in endeksinde meydana gelen 1 birimlik artışın ise cari açıkta sırasıyla 0.13 ve 0.06 birimlik azalmaya yol açtığı tespit edilmiştir. Son olarak, Tam modifiye edilmiş en küçük kareler yönteminden faydalanılmış ve bulguların Dinamik en küçük kareler yönteminden elde edilen bulguları desteklediği görülmüştür. Yapılan analizler, Türkiye'de iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile cari açık arasında çift yönlü ve negatif ilişki olduğuna işaret etmektedir.

Değişkenler arasındaki ilişkinin ters yönlü olması, Türkiye'de hem iç hem de dış ekonomik dengenin aynı anda sağlanması mümkün olmadığını göstermektedir. Diğer bir deyişle, politika yapıcılar yüksek iktisadi hoşnutsuzluk ve düşük cari açık veya düşük iktisadi hoşnutsuzluk ve yüksek cari açık seçenekleri arasında bir tercih yapmak durumundadırlar. Türkiye'de kriz dönemlerinde iktisadi hoşnutsuzluğun arttığı ve cari açığın azaldığı, ekonominin genişleme dönemlerinde iktisadi hoşnutsuzluğun azaldığı, cari açığın arttığı görülmektedir. Dolayısıyla kriz dönemlerinde iktisadi hoşnutsuzluğu azaltmaya yönelik, ekonomilerin canlanma dönemlerinde ise cari açığı düşürmeye yönelik politikaların uygulanması gerekmektedir. Cari açığı düşürmenin iktisadi hoşnutsuzluk üzerindeki olumsuz etkisinin fazla, iktisadi hoşnutsuzluğu azaltmanın cari açık üzerindeki olumsuz etkisinin göreceli olarak daha ılımlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, daha genel durumlar için iktisadi hoşnutsuzluk endeksini azaltmaya yönelik para ve maliye politikalarına öncelik verilmesi büyük önem taşımaktadır.

Cari açığı azaltmak amacıyla tasarruf oranlarını arttırıcı ve ithalata bağımlılığın düşük olduğu sektörleri teşvik edici politikaların

tercih edilmesi daha isabetli olacaktır. Ücret artış oranlarının sınırlandırılması, enflasyonist baskının önüne geçerek reel faiz oranının yükselmesine, tasarruf oranlarının ve yabancı sermaye girişinin artmasına yol açabilir. Kısa vadede sağlanan yerli ve yabancı finansal kaynaklar ile azalan işgücü maliyetleri, büyüme oranının yükselmesine ve işsizlik oranının azalmasına katkı sağlayarak iktisadi hoşnutsuzluğu azaltmada önemli rol oynayacaktır. İleride bu konuda yapılacak olan çalışmalarda; yüksek iktisadi hoşnutsuzluk ve cari açık problemlerine sahip olmayan gelişmiş ülkelerde bu değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin incelenmesi, gelişmekte olan ülkelerde iç ve dış ekonomik dengesizliklerin ortadan kaldırılması için uygun iktisat politikalarının belirlenmesi konusunda yol gösterici olacaktır.

Kaynakça

- Agheli, Lotfali. "Political stability, Misery Index and Institutional Quality: Case Study of Middle East and North Africa". *Economic Studies Journal* 26/6 (2017), 30-46.
- Aristovnik, Aleksander. "Short-term determinants of current account deficits: Evidence from eastern Europe and the former Soviet Union". *Eastern European Economics* 46/1 (2008), 24-42.
- Banerjee, Piyali vd.. "Fourier ADL Cointegration Test to Approximate Smooth Breaks with New Evidence from Crude Oil Market". *Economic Modelling* 67/C (2017), 114-124.
- Barro, Robert Joseph. *Getting It Right: Markets and Choices in a Free Society*. Cambridge: MIT pres, 1996.
- Bayraktutan, Yusuf & Demirtaş, Işıl. "Gelişmekte Olan Ülkelerde Cari Açığın Belirleyicileri: Panel Veri". *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 22/2 (2011), 1-28.

- Becker, Ralf vd.. "A Stationarity Test in the Presence of An Unknown Number of Smooth Breaks". *Journal of Time Series Analysis* 27/3 (2006), 381-409.
- Beşkaya, Ahmet. "Political Economy of Economic Discomfort: A Time Series Analysis of Turkey, 1980-2010". *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/1 (2013), 1-14.
- Bussiere, Matthieu vd.. "Current Account Dynamics in OECD Countries and in the New EU Member States: An Intertemporal Approach". *Journal of Economic Integration* 21/3 (2006), 593-618.
- Calderon, Cesar vd.. "Current Account Deficits in Africa: Stylized Facts and Basic Determinants". *Economic Development and Cultural Change* 56/1 (2007), 191-221.
- Christopoulos, K. Dimitris & Leon-Ledesma, Miguel A. "Smooth Breaks and Non-linear Mean Reversion: Post-Bretton Woods Real Exchange Rates". *Journal of International Money and Finance* 29/6 (2010), 1076-1093.
- Cohen, Ivan K. vd.. "Decomposing the Misery Index: A Dynamic Approach". *Cogent Economics & Finance* 2/1 (2014), 1-8.
- Çiftçi, Necati. "Türkiye’de Cari Açık, Reel Döviz Kuru ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkiler: Eş Bütünleşme Analizi". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 14/1 (2014), 129-142.
- Çondur, Funda. "Türkiye’de Hoşnutsuzluk Endeksi Parametrelerinin Gelişimi". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 30/5 (2016), 1309-1327.
- Dadgar, Yadollah & Nazari, Rouhollah. "The Impact of Economic Growth and Good Governance on Misery Index in Iranian Economy". *European Journal of Law and Economics* 45/1

(2012), 175-193.

Duasa, Jarita. "The Malaysian Balance of Payments: Keynesian Approach versus Monetary Approach". *Computing in Economics and Finance* 26 (2004), 1-14.

Ewa, Lechman. "Okun's and Barro's Misery Index as An Alternative Poverty Assessment tool. Recent Estimations for European Countries". *MPRA Paper* 37493 (2009), 1-10.

Frenkel, Jacob Aharon vd.. "A Synthesis of Monetary and Keynesian Approaches to Short-run Balance-of-Payments Theory". *Economic Journal* 90/359 (1980), 582-592.

Grabia, Tomasz. "The Okun Misery Index in the European Union Countries from 2000 to 2009". *Comparative Economics Research* 14/4 (2012), 97-115.

Handa, Jagdish. *Monetary Economics*. New York: Routledge, 2009.

Hanke, Steve "Misery in MENA". *Cato Institute*. Erişim 4 Ocak 2020. <https://www.cato.org/publications/commentary/misery-mena>

Işık, Mine & Öztürk Çetenak, Özlem. "İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi Makroekonomik Performansın Ölçülmesinde Başarılı Bir Gösterge midir?: Türkiye ve BRICS Ülkeleri Üzerine Bir Değerlendirme". *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 4/4 (2018), 37-50.

Kesikoğlu, Ferdi vd.. "Cari Açığın Belirleyicileri: 28 OECD Ülkesi için Panel Var Analizi". *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/9 (2013), 15-34.

Kovacevic, Radovan. "Current Account Determinants in Southeast

- European (SEE) Countries – Panel Approach”. *Zb. rad. Ekon. fak. Rij.* 35/2 (2017), 391-424.
- Lee, Sanghack vd.. “International Comparison of Economic Performance Index: The Case of the USA, Japan and Korea”. *The American Economist*, 51/1 (2007), 63-74.
- Lovell, Michael C. & Tien, Pao-Lin. “Economic Discomfort and Consumer Sentiment”. *Eastern Economic Journal* 26/1 (2000), 1-8.
- Oskay, Cansel. “Küresel Kriz Sonrası Kırılğan Beşli lkelerin Makroekonomik Performansları zerine Karşılaştırmalı Bir Analiz”. *ICOPEC 2018: 10 Years After The Great Recession: Orthodox Versus Heterodox Economics 9. International Conference On Political Economy, Abstracts & Proceeding Book*, Ed. Halit Sağlam & Mehmet Emin Kenanoğlu. (2018), 47-55.
- zcan, Süleyman Emre “Yoksulluk Göstergesi Olarak Hoşnutsuzluk Endeksi, Türkiye için Bir Deneme”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 48 (2016), 294-313.
- zdemir, Abdullah & Salihoğlu, Mehmet. “Ekonomik ve Politik Faktörlerin İnsani Gelişmişlik zerindeki Etkileri”. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 5/3 (2019), 21-35.
- Sadeghi, Seyed Kamal vd.. “New Evidence on the Link between Income Inequality and Misery Index: A Nonlinear Time Series Analysis”. *International Journal of Sustainable Development and World Policy* 3/1 (2014), 25-30.
- Shin, Yongcheol. “A Residual-Based Test of the Null of Cointegration against the Alternative of No Cointegration”. *Econometric Theory* 10/1 (1994) 91-115.
- Tang, Donny. “Determinants of the Current Account Balances among

Central and Eastern European Countries in the European Union". *European Review* 27/2 (2019), 220-245.

Tsong, Ching-Chuan vd.. "The Fourier Approximation and Testing for the Null of Cointegration". *Empirical Economics* 51/3 (2016), 1085-1113.

Turan, Taner & Afsal, Mahmut Şaban. "Türkiye'de Cari Açığın Belirleyicileri: Ampirik Bir Analiz". *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar* 651 (2020), 217-236.

Ünver, Mustafa & Doğru, Bülent. "The Determinants of Economic Fragility: Case of the Fragile Five Countries". *MPRA Paper* 37493 (2015), 1-24.

Wang, Nianyong vd.. "Financial Structure, Misery Index, and Economic Growth: Time Series Empirics from Pakistan". *Journal of Risk and Financial Management* 12/2 (2019), 1-15.

Welsch, Heinz. "Macroeconomics and Life Satisfaction: Revisiting the Misery Index". *Journal of Applied Economics* 10/2 (2007), 237-251.

Wiseman, Clark. "More on Misery: How Consistent are Alternative Indices? A Comment". *The American Economist* 36/2 (1992), 85-88.

Yalçınkaya, Ömer & Temelli, Fatma. "Ekonomik Büyüme ile Cari İşlemler Dengesi Arasındaki İlişki: BRICS ve MINT (1992-2013)". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 19/4 (2014), 201-224.

Yılcı, Veli. "Petrol Fiyatları ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Fourier Yaklaşımı". *Ekonometri ve İstatistik* 27 (2017), 51-67.

Glden ÜLGEN-Mustafa Orhan ÖZER

Yılandı, Veli vd.. "Testing the Validity of PPP Theory for African Countries". *Applied Economics Letters* 25/18 (2018), 1-5.

Yüksel, Serhat. "Türkiye'de Cari İşlemler Açığının Belirleyicileri: Mars Yöntemi ile Bir İnceleme". *Bankacılar Dergisi* 96 (2016), 102-119.